

MELAHAT TUNIS,

"GAZETECİLIK VE BİZDE"

"Kİ GAZETE"

کتاب: حلال

و

اسم: حلال

TDV ISAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.5637

GAZETECİLİK VE BİZDE İLK GAZETE

MELÂHAT TUNÇ

Gazetecilik tarihimize bir göz atacak olursak, bunun pek yeni olduğu görülür. İlk resmî gazetemiz Takvim-i Vekayi ve çıkış tarihi 1247 (M. 1831) dir. Bu başlangıç tarihinden bu yana geçen zaman birbuçuk asrı dahi dolduramaz. Bunu, diğer memleketlerle mukayese edersek, pek yeni olduğunu anlarız. İlk resmî gazetemiz batılılaşma hareketlerinde kendisini örnek olarak aldığımız Fran-sa'dan, tam iki asır sonra (1631-1831) çıkar.

Gazetecilik ve ihdası hakkında, Ebüzziya Tefvik "Salname-i Hadika"¹ adlı kitabında, oldukça enteresan bir bilgi vermektedir. Selim Nüzhet² Ebüzziya'nın vermiş olduğu bu malûmatın, pek itimada şayan olmadığını, bazı tarihî yanlışlıklar yapmış olduğunu söylemekle beraber, ben burada, gazetecilik tarihi hakkında bir fikir vermesi bakımından, Ebüzziya'nın bu yazısını özetliyeceğim.

Ebüzziya, ilk gazeteciliğin Çin'de zuhur ettiğini söylüyor. Önemli günlük olaylar tespit edilir, bunlar evvelâ aylık olarak, sonra da oniki aylığı bir arada ciltlenir, valiler tarafından Pekin'de oturan Çin hakamı'na takdim olunur, Hakan'ın kütüphanesinde saklanırmış. Mısırlılar da önemli olayları, kiremit üzerine zaptedip, saray ve müzelerde sakladıkları. Yunanlılar ise tesbit edilmesi gereken olayları mermere hâkkederler veya papirüsler üzerine yazarlarmış. Hattâ Yunanlılar, daha sonra, mühim olayları (Efimerid-Havadisname) isimli deftere tespit etmeğe başlamışlar. Ebüzziya'ya göre, Avrupa'da ilk gazete bu tarihlerde başlamıştır. Fakat, bunların gazete olmak vasfından çok uzak olduğunu kabul etmek gerektir. Hattâ, eski Yunanistan'da, gazetenin mevcut olup olmadığı hakkında sağlam bir malûmat yoktur. Yalnız, gazete mahiyetinde olan ve umumi malûmatı ihtiva eden parşömenlerin duvara asıldığına dair, vesikalar vardır. İlk olarak yazı ile haber verme işine, Romalılar zamanında

¹ Ebüzziya Tefvik: Salnâme-i Hadika. İstanbul 1290. S. 59

² Selim Nüzhet Gerçek. Türk Gazeteciliği. İstanbul 1931. S. 6

teşebbüs edilmiştir. Julius Caesar tarafından tesis edilen (Acta diurna), mühim haberleri halka bildirmek için, meydanlara asılan bir nevi duvar ilânı idi. Bu usul sonraları "Hususî Mektuplar" adı ile basın tarihinde yer almıştır.

Halk önünde açıkta okunan bu haberlerin, dikkate değer tarihî örneklerinden biri Kanunî Sultan Süleyman devrindeki Osmanlı-Venedik harpleri sırasında yazılan ve harp haberlerini veren "Venedik Mektupları" dır (1536). Bu mektuplar Venedik'te hükûmetin emri ile yazılıyor ve kopyaları memleketin muhtelif yerlerine gönderiliyordu. Ebüzziya Tefvik, bugün mevcut olduğu tarzda ilk gazetenin Venedik'te bu harp dolayısıyla, bu tarihte çıkmaya başladığını kabul ediyor. Ebüzziya Tefvik gibi, bu nev'i (varaka-i matbuaları) gazete olarak kabul edenler vardır. Hakikat aranırsa, bunlar belirli zamanlarda çıkmadığından, gayri mevkut neşriyatın başlangıcı olmaktan ileri gidemezler. Hiçbir zaman gazetenin başlangıcı olarak kabul edilemez. Bununla beraber, Venedik'te evvelâ elyazısı ile, sonra da tabedilmek suretiyle yayımlanan bu (varaka-i matbualar), bugün kullanılan (gazete) tâbirine ad olma bakımından pek de ehemmiyetsiz sayılmasa gerek.. Çünkü, bu (varaka-i matbular), gazetta denilen bir bakır sikkeye satılmış. Bu havadis yaprakları, hattâ, bazıları resimli olarak XVI. asırda çoğalmış, fakat, hep aynı mahiyeti muhafaza etmiştir.

Gazete, XVII. asrın mahsulüdür. Fransa'da 1631 de "Théophraste Renaudot" isimli bir doktor tarafından neşrolunmuştur. Ebüzziya Tefvik'e göre³, bu tabip kendisine baktıran hastalar sıkılmasın, eğlensin diye, mühim olayları, bir kâğıda hususî olarak yazdırarak, hastalara yollarmış. (Gazetta de France) adı verilen bu nushalar, o zamanlar Paris'te elden ele dolaşarak, şöhrat bulunca, tabip, menfaati kendisine ait olmak üzere 1632 de (bu tarih, Türk Ansiklopedisinde 1631 dir)³ hükûmetten imtiyaz almış. Bu nushalar matbu ve mevkut olarak yayımlanmıştır.

Ebüzziya'ya göre, gazetenin Avrupa'da "sebeb-i ihdasında" üç amil vardır : 1-Zapt-i vekayi, 2-Havadis-i harbiyeye vukuf, 3-Sıhhat-i marzayı eğlendirmek.

Bizde gazete çıkarmak ihtiyacı, Yeniçeri ocağının kaldırılmasından, büyük bir bozgunla sonuçlanarak, Ruslarla akdedilen Edirne

³ Türk Ansiklopedisi. Cilt: V, S. 340

Gazete hakkında -müsbet olmasa dahi- halka, ilk fikir yine bu gazete tarafından verilmiştir. Onun için (koleksiyonun ekseri kısmı mevcut olmakla beraber) gönül, bu gazete koleksiyonunun, çıktığı yıllara ait bütün sayıları muntazam olarak, eşsiz kültür hazinemiz Millî Kütüphane'mizde mevcut olmasını istiyor. Çünkü, gelecek nesillere, kültür mirasları ancak, kütüphaneler vasıtasıyla devredilir.

Halihazırda Takvim-i Vekayi, Millî Kütüphane'de bir müddet evvel Feridun Fazıl Tülbentçi'den satın alınan bir koleksiyonla, iki takım olarak mevcuttur. Bunlar, tam olmadığından, elinde bu gazeteye ait sayı ve koleksiyon bulunan fertlerin, bunları Millî Kütüphane'ye devretmesini bekliyoruz.

MELÂHAT TUNÇ

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.563.6